

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และ ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันนี้เราจะเห็นได้ว่าความสำเร็จที่ยั่งยืนของธุรกิจไม่ได้เกิดขึ้นจากการทำให้เกิดผลกำไรที่เป็นตัวเงินในระยะสั้นแต่เพียงอย่างเดียว โดยพบว่าบางธุรกิจได้มุ่งเน้นที่ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเชื่อว่าจะสามารถทำให้ธุรกิจอยู่รอดได้ในระยะยาว โดยไม่มองข้ามความสำคัญของเรื่องดังกล่าว ซึ่งในที่นี้ครอบคลุมไปถึงทรัพยากรบุคคลในองค์กร ความรับผิดชอบต่อพลังงาน ความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์และบริการ และความรับผิดชอบต่อชุมชนโดยรวม แต่ในขณะเดียวกันก็ยังพบว่ามิได้มีผู้ประกอบการหลายรายที่มีความคิดเห็นโต้แย้งว่าการมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องไกลตัวและไม่เห็นความสำคัญของเรื่องดังกล่าว โดยจะเห็นได้ว่าแนวคิดนี้จะมุ่งเน้นไปที่การผลิตสินค้าและบริการตามความต้องการของสังคมซึ่งจะนำมาซึ่งผลกำไรให้แก่เจ้าของหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งนับว่าเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ส่วนของผู้ถือหุ้นโดยขาดการปรับกลยุทธ์การบริหารให้เป็นไปตามกระแสของโลกซึ่งมีการให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อมและสังคม อย่างไรก็ตามในยุคโลกาภิวัตน์นี้เรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมยังมีบทบาทมากขึ้นจนถึงขั้นที่ถูกกำหนดให้อยู่ในนโยบายด้านการค้าในระดับกลุ่มเศรษฐกิจระหว่างประเทศ นอกจากนี้จะเห็นได้ว่างบการเงินและรายงานประจำปีนั้นถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญของบริษัทในการสื่อสารกับผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน และกลุ่มบุคคลผู้สนใจ เนื่องจากรายงานประจำปีได้ให้ข้อมูลทั้งที่เป็นตัวเงินและที่ไม่เป็นตัวเงิน ที่มีประโยชน์และอยู่ในความสนใจของผู้ใช้กลุ่มต่างๆ

การศึกษาการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและระดับ/ขนาดการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร เนื่องจากถือเป็นกลุ่มที่มีผลกระทบต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงทำให้กลุ่มดังกล่าวถูกตรวจสอบและได้รับการคาดหวังจากภายนอกองค์กรเป็นอย่างมาก โดยทำการศึกษาข้อมูลประจำปี 2546 จำนวน 14 บริษัท และประจำปี 2547 จำนวน 17 บริษัท โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน ซึ่งประกอบด้วย (1) ต้นทุน ค่าใช้จ่าย และสินทรัพย์สำหรับสิ่งแวดล้อม (2)หนี้สินสิ่งแวดล้อม (3) นโยบายทางการบัญชีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาในงบการเงินนั้นจะสามารถแบ่งลักษณะการเปิดเผยข้อมูล ได้ดังนี้ คือ การเปิดเผยรายการไว้ในงบการเงิน,

เปิดเผยไว้ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน หรือเปิดเผยไว้ทั้งในงบการเงินและในหมายเหตุประกอบงบการเงิน

การศึกษาส่วนที่สอง เป็นการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปี โดยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย (1)ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (2) การปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อกำหนดทางด้านสิ่งแวดล้อม (3) การตรวจ ติดตาม และประเมินสิ่งแวดล้อม (4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนการศึกษาข้อมูลด้านสังคมนั้น ประกอบด้วย (1) ความรับผิดชอบต่อพลังงาน (2) ความรับผิดชอบต่อทรัพยากรบุคคล (3) ความรับผิดชอบต่อผลิตภัณฑ์และบริการ (4) ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในที่นี้การเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมนั้นจะใช้จำนวนบรรทัดเป็นหน่วยสาระที่ใช้วัดและเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์เพื่อให้ทราบขนาดของการเปิดเผยข้อมูลในประเด็นต่างๆ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาส่วนที่ 1 ซึ่งเป็นการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน พบว่า กลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินมากนัก โดยจะเห็นได้จากการเปิดเผยด้านต้นทุน ค่าใช้จ่าย และสินทรัพย์สำหรับสิ่งแวดล้อม พบว่า มีจำนวนบริษัทเปิดเผยโดยเฉลี่ยทั้งสองปีร้อยละ 19.54 ด้านหนี้สิ่งแวดล้อม เฉลี่ยทั้งสองปีร้อยละ 6.51 ด้านนโยบายทางการบัญชีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เฉลี่ยทั้งสองปีร้อยละ 13.03 ซึ่งการที่บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรเปิดเผยเรื่องดังกล่าวไม่มากเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะขาดหลักเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อมูลที่ชัดเจน หรือทางบริษัทคิดว่ามีความยุ่งยากในการเก็บข้อมูลซึ่งทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง รวมถึงการขาดความเอาใจใส่ของผู้บริหาร และการขาดความรู้ความเข้าใจของพนักงานในองค์กร

ส่วนการศึกษาส่วนที่สอง ซึ่งเป็นการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม สำหรับด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ประเด็นที่มีจำนวนบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรเปิดเผยโดยเฉลี่ยทั้งสองปีมากที่สุด ได้แก่ ระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม เฉลี่ยร้อยละ 61.56 ส่วนการศึกษาระดับหรือขนาดการเปิดเผยข้อมูลทางด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปี พบว่า ประเด็นที่มีระดับหรือขนาดการเปิดเผยเป็นจำนวนบรรทัดเฉลี่ยทั้งสองปีมากที่สุด คือ การตรวจติดตาม และประเมินสิ่งแวดล้อม เฉลี่ย 2.81 บรรทัด นอกจากนี้ยังพบว่า บริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมในรายงานประจำปีมากที่สุด คือ บริษัท ผลิตไฟฟ้าราชบุรีโฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) โดยเปิดเผยรวมทุกประเด็นโดยเฉลี่ยทั้งสองปี 29.00 บรรทัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริษัทดังกล่าวดำเนินธุรกิจที่ได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนรอบข้าง

และธุรกิจไฟฟ้ายังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงได้รับความสนใจจากคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นการเปิดเผยและการใส่ใจในด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็จะทำให้บริษัทสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างเหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชนและเป็นที่ยอมรับแก่คนในสังคม ซึ่งผลักดันให้บริษัทเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ส่วนการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีด้านสังคม พบว่า ประเด็นที่มีจำนวนบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรเปิดเผยโดยเฉลี่ยทั้งสองปีมากที่สุด ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อทรัพยากรบุคคล เฉลี่ยร้อยละ 89.92 ส่วนการศึกษาในระดับหรือขนาดการเปิดเผยข้อมูลทางด้านสังคมในรายงานประจำปี พบว่า ประเด็นที่มีระดับหรือขนาดการเปิดเผยเป็นจำนวนบรรทัดเฉลี่ยทั้งสองปี มากที่สุด คือ ความรับผิดชอบต่อชุมชน เฉลี่ย 20.88 บรรทัด นอกจากนี้ยังพบว่า บริษัทที่มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสังคมโดยรวมในรายงานประจำปีมากที่สุด คือ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) โดยเปิดเผยรวมทุกประเด็นโดยเฉลี่ยทั้งสองปี 106.50 บรรทัด ซึ่งอาจมีเหตุผลอันเนื่องมาจากภาพพจน์ของบริษัทที่ทำธุรกิจอยู่เคียงข้างคนไทย ฉะนั้นจึงเปิดเผยให้นักลงทุนเห็นว่า บริษัทให้ความสำคัญต่อชุมชน และมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อสังคม ซึ่งในระยะยาวการมีความรับผิดชอบต่อสังคมจะทำให้มูลค่าหุ้นของบริษัทสูงขึ้น

นอกจากนี้จากการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมจำแนกตามกลุ่มธุรกิจ ประจำปี 2546 และปี 2547 ซึ่งประกอบด้วย (1) กลุ่มถ่านหิน (2) กลุ่มธุรกิจน้ำมันเชื้อเพลิงและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม (3) กลุ่มทรัพยากรน้ำ (4) กลุ่มพลังงานไฟฟ้า (5) กลุ่มเหมืองแร่ พบว่า กลุ่มธุรกิจเหมืองแร่ มีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในงบการเงินและในรายงานประจำปีโดยเฉลี่ยทั้งสองปีมากที่สุด ทั้งนี้อาจมีเหตุผลเนื่องมาจากลักษณะการดำเนินธุรกิจของกลุ่มดังกล่าวมักมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจในการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการประสานกับทางราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ชุมชนเชื่อมั่นว่าบริษัทจะดำเนินการช่วยเหลือปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อฟื้นฟูสภาพความเป็นอยู่ให้กลับสู่ภาวะปกติ

ส่วนกลุ่มธุรกิจน้ำมันเชื้อเพลิงและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม มีการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีด้านสังคมโดยเฉลี่ยทั้งสองปีมากที่สุด ทั้งนี้อาจมีเหตุผลเนื่องมาจากกลุ่มดังกล่าวมีการแข่งขันที่ค่อนข้างสูง และมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วไป ดังนั้นข้อมูลการเปิดเผยด้านสังคมจึงเป็นสิ่งที่สังคมสนใจ หากบริษัททำให้ผู้บริโภครับรู้ได้ถึงความเอาใจใส่ต่อชุมชนและสังคมโดยรวมแล้ว ก็จะทำให้ผู้บริโภคยอมรับธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่า และเมื่อสังคมยอมรับก็หมายความว่า จะมีลูกค้ามากขึ้น ขายสินค้าได้มากขึ้น มีพนักงานที่ดีขึ้น ราคาหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ดีขึ้น และอาจขยายทุนในตลาดเงินทุนเพื่อขยายกิจการได้ง่ายขึ้น

จากการศึกษาการเปิดเผยข้อมูลในงบการเงินและรายงานประจำปีในภาพรวม ของกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรประจำปี 2546 และปี 2547 แสดงให้เห็นว่าบริษัทโดยส่วนใหญ่มีการเปิดเผยข้อมูลทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคมควบคู่กัน คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 73.95 และมีบางส่วนที่มีการเปิดเผยข้อมูลเฉพาะด้านสังคมโดยไม่เปิดเผยด้านสิ่งแวดล้อม คิดเป็นค่าเฉลี่ยร้อยละ 26.05 แสดงให้เห็นว่ายังมีบางบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรที่ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร ทั้งที่ลักษณะการดำเนินธุรกิจและกิจกรรมของบริษัทส่วนใหญ่ในกลุ่มดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังไม่มีความหมายบังคับให้ทำการเปิดเผยหรือผู้บริหารอาจให้ความสำคัญกับผลกำไรแต่เพียงอย่างเดียวโดยขาดการแสดงความเอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ยังพบว่า ประเด็นการเปิดเผยทางด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยส่วนใหญ่จะช่วยสร้างภาพพจน์ในเชิงบวกให้กับบริษัท เนื่องจากบริษัทต่างๆ ที่เปิดเผยอาจต้องการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และต้องการให้กลุ่มนักลงทุนและผู้สนใจเห็นถึงบทบาท ความใส่ใจ และความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยเห็นได้ว่ามีจำนวนบริษัทให้ความสำคัญและเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปี 2547 เพิ่มขึ้นจากรายงานประจำปี 2546 และเมื่อพิจารณาระดับหรือขนาดการเปิดเผยด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมในประเด็นส่วนใหญ่ ก็พบว่าบริษัทที่เปิดเผยจะมีระดับหรือขนาดการเปิดเผยในรายงานประจำปี 2547 เพิ่มขึ้นจากรายงานประจำปี 2546 ซึ่งในที่นี้อาจเป็นเพราะ ในส่วนของรัฐบาล ประชาชนทั่วไป นักลงทุน ต่างให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะด้านพลังงาน และความปลอดภัยที่มีต่อผู้บริโภคและสังคมส่วนรวม บริษัทต่างๆ จึงตระหนักในประเด็นดังกล่าว โดยการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและคืนกำไรให้แก่สังคมมากขึ้น และที่เห็นได้ชัดเจน ก็คือ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยคลื่นยักษ์สึนามิ บริษัทต่างๆ มีการแสดงความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่ไปกับการช่วยเหลือสังคม เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการศึกษา

หากพิจารณาผลการศึกษาข้างต้นประกอบกับทุนจดทะเบียนของบริษัท พบว่า บริษัทผลิตไฟฟ้าราชบุรี โฮลดิ้ง จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีระดับหรือขนาดการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในรายงานประจำปีมากที่สุด มีทุนจดทะเบียนมากเป็นอันดับที่สามในกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากร ส่วนบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ซึ่งมีระดับหรือขนาดการเปิดเผยข้อมูลด้านสังคมในรายงานประจำปีมากที่สุด มีทุนจดทะเบียนมากเป็นอันดับที่หนึ่งของกลุ่ม

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การที่บางบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมมาก ในขณะที่บางบริษัทมีการเปิดเผยที่ค่อนข้างน้อยหรือไม่มีการเปิดเผยเลยนั้น สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่าระดับหรือขนาดของการเปิดเผยข้อมูลของแต่ละบริษัทอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ขนาดของบริษัท (ทุนจดทะเบียน) , ลักษณะการประกอบธุรกิจว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมมากน้อยแค่ไหน หรือขึ้นอยู่กับทัศนคติหรือการให้ความสำคัญของผู้บริหารที่ต้องการเสริมสร้างภาพพจน์ขององค์กรต่อสาธารณชนและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ สังคมไทยได้รับผลกระทบจากปัญหามลภาวะที่ก่อตัวขึ้น จึงทำให้เกิดแนวความคิดการบัญชีสีเขียว (Green Accounting) หรือการบัญชีเพื่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่า นอกจากนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มต่างๆ ควรเข้าไปมีส่วนร่วมและประสานงานกันในการให้ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของกิจการ เพื่อผลักดันไปสู่เป้าหมายที่สอดคล้องกัน

โดยบริษัทต่างๆ ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเพื่อสังคมให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการเปิดเผยในงบการเงินเกี่ยวกับต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้ว หนี้สินด้านสิ่งแวดล้อม และนโยบายทางการบัญชีที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเปิดเผยโครงการต่างๆ การจัดการสิ่งแวดล้อม นโยบายทั่วไป และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งในปัจจุบันมีการประกวดรายงานประจำปีของบริษัทต่างๆ ฉะนั้นควรจะนำการเปิดเผยหรือรายงานด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมมาเป็นเกณฑ์หนึ่งในการพิจารณาตัดสินว่าบริษัทใดสมควรได้รับรางวัล โดยอาจยึดหลักความเชื่อถือได้และความเข้าใจได้ง่ายของข้อมูล ตลอดจนการเข้าถึงข้อมูลได้โดยข้อมูลจะต้องปรากฏในรายงานประจำปีและสามารถปฏิบัติได้

ผู้บริหารของบริษัทต่างๆ ควรปรับมุมมองและบทบาททางการบัญชีและการรายงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและสังคมซึ่งนับวันจะมีความสำคัญและมีความจำเป็นมากขึ้น เพราะมีความเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียของบริษัทเนื่องจากการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของบริษัทกระทบต่อสถานะภาพของงบการเงินต่อผู้ลงทุน เจ้าหนี้ รัฐบาล และสาธารณชน โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้การประเมินสถานะภาพทางการเงินและความเสี่ยงของบริษัทต่อผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นบริษัทที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมจะมีระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะลดความเสี่ยงทางการเงินในอนาคตอันสืบ

เนื่องมาจากความเสี่ยงที่ลดลง เงื่อนไขการกู้ยืมที่ดีกว่า ลดค่าใช้จ่ายการผูกฟ้องร้องหรือค่าใช้จ่ายที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังทำให้เกิดผลประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ขวัญและกำลังใจของพนักงาน ผลประโยชน์ด้านภาษี และลดค่าปรับ ต้นทุนการดำเนินการที่ต่ำ การประหยัดต้นทุนของเสียจากการนำกลับมาใช้ใหม่ สร้างชื่อเสียงให้กิจการ และเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน

นักบัญชีควรมีบทบาทในการทำให้การเปิดเผยต่อบุคคลภายนอกมีลักษณะที่เป็นสากล เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ และช่วยธุรกิจให้เข้าใจต้นทุนสิ่งแวดล้อมและต้นทุนต่อสังคมที่แท้จริง ทำให้กิจการเห็นว่าการบัญชีสิ่งแวดล้อมช่วยในการสร้างกำไรต่อกิจการ และเป็นเตรียมความพร้อมในปัจจุบันต่อแรงกดดันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอันเป็นประโยชน์ต่อการแข่งขัน

กลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ควรสนับสนุนให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่จัดทำแบบสมัครใจ และควรต้องมีการกระตุ้นให้มากขึ้นทั้งทางด้านการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งควรต้องมีการปรับปรุงเรื่อยๆ เพื่อให้บริษัทตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว เช่น การให้การสนับสนุนทางด้านภาษี การให้รางวัลหรือสิ่งจูงใจเพื่อให้มีการจัดการทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น เป็นต้น

สำหรับกลุ่มผู้ลงทุน และกลุ่มที่สนใจการทำธุรกิจของบริษัท ควรที่จะมีการติดตามและสนับสนุนบริษัทดังกล่าวเพื่อเป็นแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นในการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งส่วนมากมักเป็นการเปิดเผยข้อมูลเชิงคุณภาพ เนื่องจากในปัจจุบันนักลงทุนเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มในการเรียกร้องมากขึ้นและเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ได้มากขึ้น เช่น การวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบกับกิจการที่มีลักษณะคล้ายกัน

หากทุกฝ่ายร่วมมือกันในการให้ความสำคัญ และแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมและสังคม ตลอดจนได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุน ก็จะทำให้บริษัทต่างๆ สามารถ

ทำธุรกิจได้อย่างยั่งยืนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและสังคม

ประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม

1. ศึกษาการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่นๆ ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบว่ามีความแตกต่างกันในแต่ละประเด็นหรือไม่
2. ศึกษาว่าปัจจัยอะไรที่มีผลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของแต่ละบริษัท
3. ศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายถึงความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบของการเปิดเผยด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เพื่อให้สามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาไปสู่รูปแบบที่เป็นมาตรฐานต่อไป
4. ศึกษาเปรียบเทียบการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและประเทศอื่นว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

ข้อจำกัดของการศึกษา

1. การศึกษาการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรในรายงานประจำปี ได้ทำการศึกษาเพียงระยะสั้นๆ เพียงแค่ 2 ปี คือ ปี 2546 และปี 2547 จึงอาจทำให้ไม่สามารถเห็นลักษณะและระดับการเปิดเผยที่ชัดเจนและถูกต้องเท่าที่ควรเท่าที่ควรในการหาค่าเฉลี่ยหรือการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ
2. การวัดขนาดของการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมทรัพยากรนี้ อาจมีวิธีการวัดอย่างอื่นที่เหมาะสมหรือทำให้เห็นถึงขนาดการเปิดเผยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
3. ในการศึกษาว่าการเปิดเผยในแต่ละประเด็นทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมว่าช่วยสร้างภาพพจน์ให้กับบริษัทอย่างไร เช่น ทางบวก ทางลบ หรือกลาง ซึ่งในที่นี้ผลการศึกษาที่ได้เป็นการศึกษาโดยใช้ดุลยพินิจของผู้ศึกษา